Qafqaz Beynəlxalq Münasibətlər və Strateji Araşdırmalar Mərkəzi
QAFSAM
Caucasian Center for International Relations and Strategic Studies

Pelosi’nin Tayvan Gezisi: Nedenler ve Sonuçlar

Nancy Pelosi Tayvan’a neden gitti? Biden yönetimi geziyi onaylamadığını söylese de bunu durdurmak veya öncesinde tartışmaya açmak için açık bir gayret sarf etmedi. Acaba gezi ABD devletinin içinde yapılan bir rol paylaşımıyla gerçekleşmiş olabilir mi? Danışıklı bir şekilde, Pelosi gibi hem yönetim dışından birinin gidişini “kendi kararı” denerek sahiplenmemeyi, ama hem de sistemdeki en üst 3. kişinin gidişiyle de Çin’e belli bir kararlılık mesajı vermiş olmayı ummuş olabilirler mi? Bir görüşe göre Biden çok yüksek sesle geziye karşı çıksa Cumhuriyetçilerce “Çin’e karşı zayıf” diye damgalanabilirdi. Ayrıca basına sızdıktan sonra geziden vazgeçilse Çin’den korkmuş ve tehditlerine boyun eğmiş görüntüsü verilecekti. En doğrusu herhalde bu gezinin hiç gündeme gelmemiş olması olurdu.

Demokratlar Çin’le bir gerilim yaratarak Kongre seçimlerinde yüksek ihtimal gibi görünen hezimeti engellemeyi umuyor olabilirler (mi?). Ayrıca siyasi kariyerinin sonuna yaklaşan Pelosi bu adımla kendince bir görkemli bir çıkış yapma ya da parti içinde liderliğine rakip olarak çıkabilecekleri saf dışı bırakmayı ummuş da olabilir. İnsan hakları konusunda iddialı, Çin hakkında genelde menfi eğilimlerini de motivasyon listesine eklemeli. Bazıları buna yönetim ile Kongre arasındaki anayasal bir rekabeti de eklese de mevcut “tek parti iktidarında” durumda bu bize ikna edici gelmiyor. Pelosi’nin (Biden kadar olmasa da) zihinsel meleke ve konuşmalarında gerileme hissediliyor. Elbette çok sayıda danışmanı var ama ABD gibi bir gücün en tepesindeki bu isimlerin hata yapma riski çok olan bu yaşlarda olmaları kaygı verici. Kasım’da Pelosi’nin partisi Kongre’de çoğunluğu ve dolayısıyla kendisi de pozisyonunu kaybedecek. Dolayısıyla bu belki de tarih sahnesindeki son turu olacak “acelesi olan yaşlı hanım”ın.

Geziyle herhalde Tayvan’ın güvenliğine yönelik ABD taahhüdü dosta düşmana karşı

perçinlenmek istendi. Ama geziden sonra Çin ABD'nin Tayvan konusunda 50 yıl kadar önce varılan muğlaklık aranjmanlarını aşındırmaya başladığını düşünerek adayı işgal etmek dışında yol kalmadığı sonucuna varabilir mi?

Amerikalılar salam taktikleriyle adım adım Tayvan konusunda oldu bittiler yaratarak Çin'in egemenlik konusu gördüğü bu konuda statükonun "altını oyuyorlar". Aylar önce Biden'ın sonradan danışmanlarınca geri alınan ifadeleri gibi. Bütün bunlar amatörlük dahi olsa şüpheci Çinliler tarafından sinsi bir oyun olarak değerlendiriliyor olmaları daha yüksek ihtimal.

Gezi ABD-Çin arasındaki ilişkilerde zaten sorunlu "istikrar"ı çok muhtemelen zedeleyecek. Taraflar arasındaki güvensizlik, şüphecilik, karşı taraf hakkında en kötüyü düşünme eğimi artacak. Sık sık aksayan üst düzey iletişim kanalları tıkanmasa bile sıkıntıya girecek.

ABD Ukrayna'da Rusya ile dolaylı da olsa ciddi bir mücadeleye girmişken Çin'le gerilimi arttıracak böyle bir adım atmak kendi çıkarı açısından mantıklı mı? Bu tür hamleler Rusya ile Çin arasındaki iletişim, dayanışma, işbirliği, eylem ve kader birliği derecesini/ihtimalini arttırmaz mı? Muhtemelen evet. Ayrıca bu adım müttefik ülkelerce gereksiz bir provokasyon olarak görülüp onları ABD ile aralarına mesafe koymaya itebilir mi? Ters açıdan bakarsak da, eğer gezi hamlesi Pelosi'nin kişisel macerası değil de "bir tür devlet aklının ürünü" ise o zaman Japonya gibi ülkeleri isteksizce de olsa ABD'ye iyice yanaşmak zorunda bırakmak umulmuş olabilir. Nasıl Almanya istemeden ve sınırlı derecede de olsa Rusya'ya tavır almaya itildiyse, Asya'da Çin'den tedirgin olan ülkeler ABD çadırına isteksizce de olsa yanaşabilir. Ülkeler için giderek arada br yerlerde konumlanmak zorlaşabilir.

Pelosi'nin gezisi ile bir diğer sakınca da bu adımın Çin Komünist Parti Kongresi yaklaşırken gelmiş olması. Xi liderliği için çok önemli olan bu kongreden önce zayıf görünmemek için

gerilimin derecesini arttıracak radikal karşılıklar vermek zorunda hissedebilir.

Gezinin, büyüklüğünü şimdiden tam bilemesek de, olumsuz potansiyel başka bir etkisi Tayvan ekonomisine vuracağı darbe olabilir. Çin'in hemen yürürlülüğe koyduğu müeyyidelerin ötesinde Tayvan'ın sonuçta başarısız dahi olsa işgal edilme ihtimali dış yatımcıların giderek daha çok dikkate alacakları bir faktör olacaktır. Geçtiğimiz günlerde ABD'de ülkenin mikroçip dış bağımlılığını azaltacak Kongre kararı da Tayvan'ı olumsuz etkileyebilir. ABD Tayvan'daki (çok iyi tanımlanmamış da olsa) statükonun "altını oyar" bir görüntü vererek Çin'i (hemen değilse de ileride) beklenmedik radikal adımlar atmaya itebileceğini dikkate almalı. Haklılık/haksızlık bir yana Ukrayna'da da benzer bir dinamik görülmüştü. Süpergüçler birbirine girdiğinde tepinecekleri yerin senin sırtın olmaması menfaatinizedir.

Acaba ABD Çin'in kafasındaki Tayvan senaryosu ve takvimini öne çekmeye çalışıyor olabilir mi? Zamanla Çin askeri, ekonomik, siyasi, kültürel ve psikolojik olarak güçlendikçe Tayvan onun kucağına kavgasız gürültüsüz dirençsiz düşebilecekken ABD Çin'i erken bir askeri hamleye zorlamaya mı çalışıyor? Bu spekülatif sorulara dışarıdan ve uzaktan iddialı cevap vermek zor. ABD'li düşünce kuruluşlarının yaptığı simülasyonların neredeyse tamamında Tayvan merkezli bir askeri çatışmada kazanan Çin oluyor. Şimdi tabii bu simülasyonlar sorunlu olabilir, askeri harcamaların artmasında çıkarı olan askeri-sınai kompleksin etkisiyle sonuçlar manipüle ediliyor olabilir. Veya çalışmalar samimiyse bile öngörülemeyen faktörler devreye girebilir. İki nükleer gücün arasındaki direk çatışmanın nerede nasıl sonuçlanacağı bir noktadan sonra matematik olmaktan çıkabilir.

ABD Tayvan ve benzeri konularda eskiden Çin'i kabullenmek zorunda bıraktığı adımları giderek atamaz ya da bunun karşılığında giderek artan derecede ciddi bedel ödemek zorunda kalabilir. Artık, 1) Çin'in gücü, 2) ekonomik kaynakları, 3) kendine güveni, 4)

ihtirasları, 5) Çin iç kamuoyunun konu hakkındaki keskinliği ve etkisi ve 6) en azından bölgedeki ikili askeri güç dengesi 1990'lardakinden çok farklı bugün. Bunu demek hemen veya sonra iş büyür ve Tayvan'da bir savaş yaşanırsa Çin kesinlikle kazançlı çıkar demek de değil elbette. Savaş simulasyolardan farklı gelişebilir, veya, Çin savaşı kazanıp dünyada ve bölgede yalnızlaşabilir.